

Bonden Anders Larsson i Harbro, Björnlunda

– Av Michael Lundholm –

När jag i tidiga tonåren började släktforska var mitt fokus på min rent nagnatiska stamlinje. Jag hamnade dock ganska snart i en återvändsgränd som utgjordes av min farfars farfars farfar Lars Andersson, som var frälsebonde i Öllösa i Gryts socken, Daga härad i Södermanland, där han dog 1783.

För den som bara använder sig av kyrkböcker är återvändsgränden ganska naturlig eftersom Daga härad är dåligt utrustat med kyrkböcker före 1750. I den socken som kommer att vara i centrum här, Björnlunda (grannsocken till Gryt), startar kontinuerligt förda ministerialböcker först på 1730-talet. Den första husförhörslängden är från 1760 men husförhörslängderna börjar föras kontinuerligt först från 1764.

Problemet Lars Andersson fick därför ligga och vila tills för några år sedan då jag var bättre rustad att angripa det. De då nyligen digitaliserade lantmäteriaroken visade sig nämligen ge användbara upplysningar. Sonen Gustav Larsson brukade under 1800-talets första fjärdedel en del av Harbro Uppgård, Björnlunda socken. En genomgång av lantmäteriakterna för Harbro by visade att Lars Andersson, medan han var frälsebonde i Öllösa i Gryts socken, också ägde en tredjedel av Harbro Mellangård, Björnlunda socken. Undersökningen

Bild 1. Utsnitt ur sockenkarta över Björnlunda 1718. Bilden beskuren. Källa: Lantmäteristyrelsen, F2c (C6-1:1).

kom därför att få sitt fokus på Harbro by och dess tre gårdar (förutom ovan nämnda även Harbro Nedergård).

Syftet med undersökningen har i första hand varit att ta reda på vilka Lars Anderssons föräldrar och eventuella syskon var och i andra hand att utreda Lars och hans syskons barn. Det primära syftet redovisas i artikelns huvuddel och det sekundära i en avslutande stamtavla i två generationer för Lars Anderssons föräldrar.

Tyngdpunkten har tidsmässigt legat på perioden 1750–1800, men jag har även använt äldre och yngre material. Förutom lantmäterihandlingar har främst mantalslängder, jordeböcker, bouppteckningar, domstolsprotokoll från Daga häradsrätt kommit till användning.¹ Det här materialet har främst använts för att identifiera Lars Anderssons föräldrar och syskon. Stamtavlan uppgifter bygger dock huvudsakligen på material från kyrkböckerna.

¹ Jag har också tacksamt från Peter Bernhardsson erhållit en förteckning av (främst) domboksnotiser från Daga häradsrätt avseende personer hemmahörande i Harbro för perioden fram till 1750. Den har dock bara undantagsvis kommit till användning här.

Domboksmaterialet har dock bara gått igenom punktvis. En systematisk genomgång kan säkert ge ytterligare information.

Vad gäller källhänvisningar till födelser, vigslar och dödsfall sätter jag inte ut sådana om det är så att händelsen återfinns under aktuellt datum i den aktuella ministerialboken. Samtliga använda källor finns dock förtecknade i källförteckningen i artikelns slut. I stamtavlan har jag valt att begränsa redovisningen till uppgifter om födelsedatum, datum för eventuellt giftermål och dödsdatum. För ingifta har även eventuellt andra giftermål som kommit till min kännedom redovisats. Genomgående har männens »karriärtopp» inneburit att de varit självägande bönder eller landbor; eller som i fallet Lars Andersson både och. Detta har dock inte redovisats i stamtavlan, även om sådana uppgifter förekommer i artikelns huvuddel.

Artikeln är disponerad så att i nästa avsnitt ges en översikt över Harbro by. Därefter beskrivs den information som jag initialt hade om Lars Andersson; information som jag i många stycken fått fram som tonåring redan för över 35 år sedan. Följande avsnitt ger sedan en beskrivning av de pusselbitar som gör att jag kan sätta samman en större bild avseende Lars Anderssons 5 bröder och hans föräldrar. Därefter redovisas stamtavlan för Lars Anderssons föräldrar. Artikeln avslutas med några kommentarer angående metod, källor med mera samt en spekulering kring vem som kan ha varit Lars Anderssons farfar.

Harbro by

Harbro ligger i östra delen av Björnlunda socken, numera i Gnesta kommun. Närbelägna byar/gårdar är Ekeby, Tomta, Berga, Väla och Åkra. Se bild 1. Harbros tre gårdar i mitten av bilden med Haversjön till vänster.

Ortnamnet Harbro är belagt första gången 1358 då en *Andreas in Hafræbro* är fastevittne.² Namnet återfinns i *Haversjön*, som ligger strax väster om Harbro. Det är bildat av det fornnordiska *haver* som betyder bock.³ Harbro finns därutöver belagt ett antal gånger i det diplomatariska materialet samt i källutgåvor av medeltida urkunder med mera, men inte på ett sätt som kan beläggas beröra denna undersökning. Ett kuriosum är att enligt Raven von Barnekows räkenskaper gästade kung Albrekt byn 1 mars 1367 tillsammans med sin far hertigen av Mecklenburg.⁴

² DS 6033 och SDHK nr 498.

³ Hellström (1903, sid. 306) och Lindberg (1950, sid. 65).

⁴ Fritz & Odelman (1994, sid. 171).

Harbro bestod i vart fall från 1550 i fiskalt hänseende av tre skattegårdar; från öster till väster Uppgården, Mellangården och Nedergården (eller Ner-gården), där Uppgården ligger längst från Haversjön och Nedergården när-mast. Från och med 1725 års jordeboksreform användes också beteckningarna Harbro 1, 2 och 3 för dessa tre gårdar i denna ordning.⁵

Den av mig äldsta kända kartan över Harbro är en geometrisk jordebok daterad till 1650-tal; se bild 2.⁶ Vi ser där Haversjön («Haffre siöön») längst ner till vänster och därefter från vänster till höger Nedergården (littera 6), Mellangården (littera 5) och Uppgården (littera 4). Kartan ger också i sin »Notarum Explicatio» (ej synlig i bild) informationen att Uppgården var 4 1/2 öresland, Mellangården 4 öresland och Nedergården 3 1/2 öresland.

Detta är med största säkerhet det nya jordetal som introducerades under 1500-talet där ett öresland motsvarade ungefär 4140 kvadratmeter.⁷ Åkerjor-den var alltså knappt 2 hektar i Uppgården, drygt 1 1/2 i Mellangården och knappt 1 1/2 hektar i Nedergården. Dessa gårdarnas proportioner var bevarade vid storskiftet som avslutades 1765.⁸ Där anges gårdarnas andel i byamålet mätt som stänger; 4 1/2, 4 och 3 1/2 stänger fördelat på Upp-, Mellan- och Nedergård.⁹ Samma andelar av byamålet mätt som stänger förekommer ännu vid laga skifte 1864.¹⁰

Möjligen avspeglades denna storleksskillnad ursprungligen i skattebetal-ningen då den årliga räntan från 1550 och framåt var 5 öre och 20 örtugar (vissa år under 1500-talet bara 5 öre) för Uppgården, 4 öre för Mellangården samt 3 öre och 12 örtugar för Nedergården.¹¹ Senast 1725 var dock gårdarnas totala skattebelastning närmast identisk. Öresuppgifterna i jordeboken avsåg då jordeboksräntan i pengar medan mantalsräntan varierar så att den totala skattebetalningen blev densamma för alla tre gårdar.¹²

Gårdarna räknades också under 1600- och 1700-tal som var sitt oförmed-

⁵ Om den nya jordeboksmetoden se Wirsell (1968, sid. 142 ff).

⁶ Eftersom skatteintäkten från av gårdarna på kartan anges vara förlänad till Gustav Horn, som dog 10 maj 1657, så bör kartan sannolikt vara slutförd innan hans död. Om Gustav Horn se SBL (1918–, band 19, sid. 361 ff).

⁷ KHLNM (1980–1982, band 21, sp. 3 f (Öresland)).

⁸ Lantmäteristyrelsen F2c (C6–19:1).

⁹ KHLNM (1980–1982, band 17, sp. 43 f (Stang)).

¹⁰ Lantmäteristyrelsen F2c (C6–19:7).

¹¹ Till exempel SH 1550:6, 1554:4, 1583:20 fol. 46v, 47r.

¹² Jordeböcker, Södermanlands län volym 104 (specialjordebok), sid. 1695 ff.

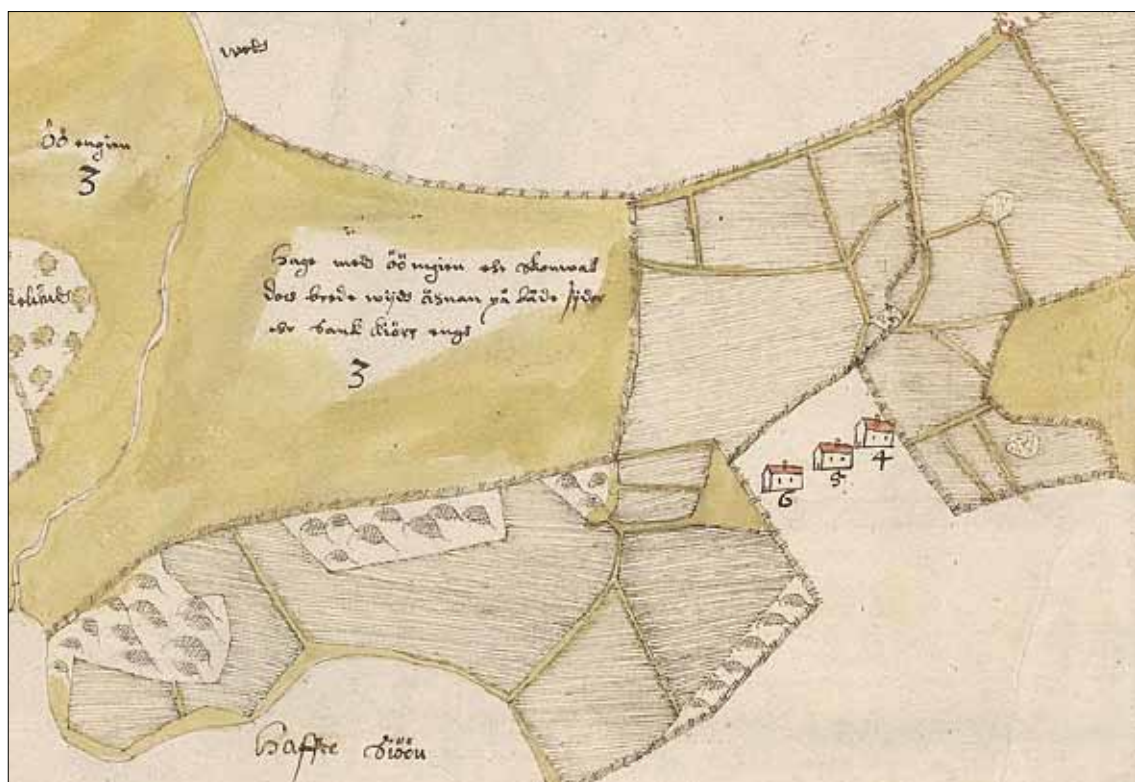

Bild 2. Utsnitt av geometrisk jordebok över Harbro by (1650-tal); Uppgårdens (littera 4), Mellangården (littera 5) och Nedergården (littera 6). Haversjön längst ned till vänster. Texten mitt på kartan lyder »Hage medh öö engien ehr skonwall doch brede wijdh ånnan på både sijder ehr sank kiärr engh». Källa: Skoklostersamlingen.

lat mantal. Det finns bara ett temporärt undantag från det mönstret. Det är Nedergården som i 1670–1676 års jordeböcker förmedlas till ett halvt mantal.¹³ En ansökan till Kammarkollegiet 1723 från en av ägarna till Mellangården om förmedling till ett halvt mantal avsågs.¹⁴

Skatteintäkterna från alla tre gårdarna var periodvis donerade under 1600-talet. Från två gårdar i Harbro förlänades de med full äganderätt (allodialt) till Alexander Leslie respektive Märten Wewitzer Rosenstierna och från en såldes de till Casper Lilliecrona (köpegods 4 1/2%).¹⁵ I fallet Harbro

¹³ Jordeböcker, Hedvig Eleonoras livgeding 15–21.

¹⁴ Kammararkivet, V:1 Handlingar. 1723 Remisser. #672.

¹⁵ Almquist (1931–1976, band 2:1, sid. 364 och 369) redogör för den ursprungliga förläning-

var all jord ursprungligen skattejord och det som förlänades var alltså kronans skatteintäkter från gårdarna. Gårdarnas jordenatur blev alltså så kallat skattefrälse så att de upptogs som skattejord i jordeböckerna, men (oftast) med ett tillägg i marginalen om vem ränteinnehavaren var. I vissa fall såldes eller ärvdes en förläning men den ursprunglige rättighetsinnehavaren kunde stå kvar i jordeboken. Samtliga förläningar drogs in i samband med 1680-talets reduktioner.

Det finns dock vissa tecken som tyder på att även skatterätten innehades av en eller flera av förläningstagarna. Helt klart är att 1686 sålde grevinnan Hedvig Horn arvegods till Jacob Wattrang, vari ingick två hemman i Harbro.¹⁶ Hennes far Gustav Horn hade inhandlat skatteintäkterna från ett av dessa från Alexander Leslie (det vill säga Harbro Uppgård), men tydligen ägde Horn även den s.k. skatterätten. Hedvig Horn hade alltså sannolikt ärvt dem från honom.¹⁷ År 1751 säljer Jakob Wattrangs sonhustru Ulrika Eleonora Billingskiöld och sonson Gustaf Ulrik Wattrang skatterätten till halva Harbro Uppgård, alltså den gård Alexander Leslie ursprungligen hade fått i förläning, till nämndemannen Anders Larsson och året därpå andra halvan till en annan bonde.¹⁸

De äldsta kartorna över Harbro (bilderna 1–2) ger en väldigt stiliserad bild byn. En något bättre uppfattning får man av bild 3 som visar samma område vid storskiftesförrättningen slut 1765. Det avbildas då två boningshus på varje hustomt. Om det faktiskt var så eller om detta bara är en avspegling av ägoförhållanden, två ägare per gård som också framgår av akten, kan ej fastställas.

en och senare skiften av innehavare. Identifikationen av de förläningarna med respektive gård framgår av jordeböckerna, t.ex. Jordeböcker, Maria Eleonoras livgeding 21, fol. 86v, 87r. – Om Alexander Leslie, se SBL (1918–, band 22, sid. 581 ff); om Märten Wewitzer Rosenstierna (adliga ätten 172, utdöd 1863) se Elgenstierna (1925–1936, band VI, sid. 517) och Hallenberg (2008, sid. 107 f); om Casper Lilliecrona (adliga ätten 254), se Elgenstierna (1925–1936, band IV, sid. 684 f). Att förläningen var köpegods innebar att skatteintäkterna såldes varvid räntesatsen angav hur de skulle kapitaliseras till en köpeskilling. Ju högre räntesats, desto förmånligare för köparen.

¹⁶ Wattrangska släktarkivet, Pergamentshandlingar 2, nummer 12 (Fastebrev för Jacob Wattrang på Ökna och Harbro, Björnlunda socken 22 januari 1686).

¹⁷ Almquist (1931–1976, band 2:1, sid. 364). Om den grevliga ätten Horn af Björneborg se Elgenstierna (1925–1936, band III, sid. 687 f).

¹⁸ Daga häradsrätt AIIa:1, vinterting 1751 § 3. Att det rör sig om skatterätten som Wattrang säljer bekräftas av Lantmäterikontoret, 04-BJA-38. Om de adliga ätterna Wattrang se Elgenstierna (1925–1936, band X, sid. 694 ff) samt nyligen i Svensk Genealogisk Tidskrift Bäckmark (2008, 2009).

I den första husförhörslängden 1760 finns bara två hushåll per gård.¹⁹ Bild 4 visar samma område 2008 med en satellitbild. Det finns på det centrala gamla byområdet, trots förändringarna i samband med skiftena under 1800-talet, fortfarande en samlad bebyggelse bestående av tre boningshus, varav två på det område som 1765 utgjordes av hustomter. Tomtområdet har alltså i viss utsträckning bevarat sin karaktär genom århundradena. Dagens fastighetsindelning är dock väsentligen annorlunda efter laga skiftes genomförande 1864 och avstyckningar av jordbruksmark under 1900-talet.²⁰

Lars Andersson

Lars Andersson dog 13 mars 1783 i Öllösa, Gryts socken, Daga härad. Födelsenotis saknas och hans ålder vid dödsfallet är osäker. Visserligen uppges i dödnotisen att han då var 67 år gammal och han bör i så fall ha varit född 1715 eller 1716. Gryts husförhörslängder uppger emellertid unisont att han var född 1719, vilket vi kommer att se är mer sannolikt.²¹ Av husförhörslängderna framgår också att han tidigare hade varit gift med Ingrid Persdotter som dog redan 8 april 1767 i Öllösa, Gryts socken. När han dog var han gift med Anna Gustavsdotter, född 19 augusti 1751 i Ulsta, Gåsinge socken och död 7 juli 1816 i Öllösa, Gryts socken.

Lars Andersson hade i första äktenskapet sju barn, tre söner (Anders, Lars och Per Larssöner) och fyra döttrar (Karin, Ingrid, Anna och Maria Larsdöttrar). Ingrid, Anders och Lars var döda när fadern dog. I det andra äktenskapet hade han fyra barn; tre söner (Gustav, Anders och Karl Larssöner) och en dotter (Kristina Larsdotter). Anders dör före fadern. Detaljerna om alla barn ges i stamtavlan.

I samband med att storskiftesförrättningen vid Harbro inleds 1761 framgår att Lars Andersson ägde en tredjedel av Harbro Mellangård.²² Han undertecknar då lantmäteriakten med ett bomärke som framgår av bild 5 och är identiskt med det bomärke med vilket han signerar sin första hustrus bouppteckning.²³

Av mantalslängderna framgår att han bör ha brukat och möjligen ägt denna egendom från i vart fall 1758. Denna tredjedel av Mellangården brukas av

¹⁹ Björnlunda LLa:2 [Harbro].

²⁰ Lantmäteristyrelsen F2c (C6-19:7).

²¹ Gryt AI:1 sid. 4, AI:2 sid. 2 och AI:3 sid. 2.

²² Lantmäterikontoret 04-BJA-51.

²³ Daga häradsrätt FII:3 fol. 295r.

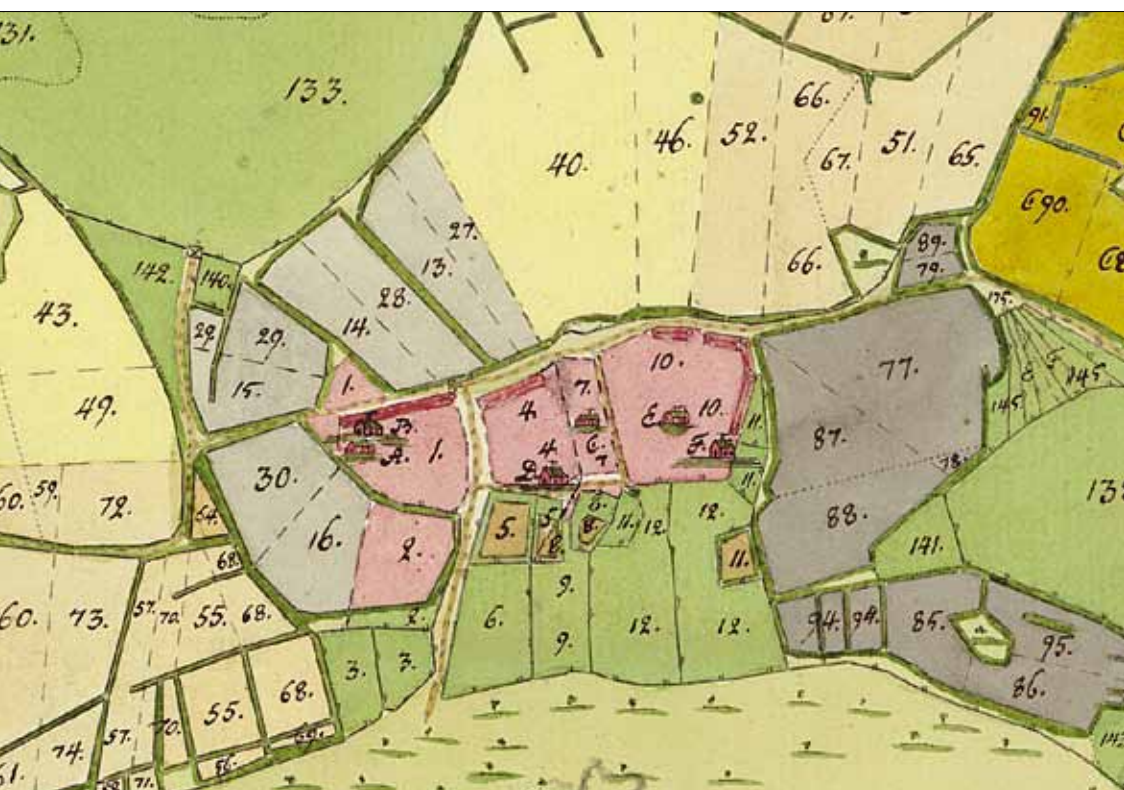

Bild 3. Harbro by. Utsnitt över hustomter från storskifte 1761–1765. Littera A och B Nedergården, littera C och D Mellangården samt littera E och F Uppgården. Källa: Lantmäteristyrelsen F2c (C6–19:1).

Bild 4. Harbro by. Satellitbild från Google Earth 2008.

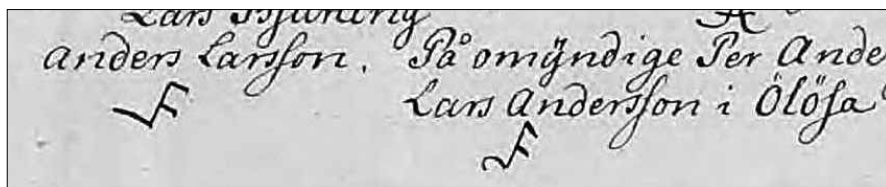

Bild 6. Lars Anderssons och Anders Larssons bomärken 1761. Källa: Lantmäterikontoret 04-BJA-051.

olika personer fram till 1783. Vid hans död detta år innehåller dock boet bara den fasta egendomen, en sjättedel av Harbro Uppgård.²⁴ Han verkar inte haft något förtroendeuppdrag i socknen, vare sig i Gryt eller Björnlunda, som sexman eller i häradet som nämndeman. Han kallas genomgående »dannenman» eller »bonde».

Identifiering av bröderna 1

Karl Andersson. Det faktum att Lars Anderssons fyra yngsta barn var omtyndiga vid hans död ger oss en första ingång till hans släkt:

Fann H[ärads]rätten godt att till förmyndare för afledna Lars Andersson i Öhlösa efterlämnade 3 omtyndiga barn sönerna Gustaf och Carl samt dottern Christina förordna faderbrodern Carl Andersson i Harbro...²⁵

Om Karl Andersson i Harbro är det lätt att få fram uppgifter. Genom kontinuitet i de husförhörslängder som finns kan det fastställas att han är den Karl som föds 16 april 1738 i Harbro Uppgård, Björnlunda socken av föräldrarna Anders Larsson och Karin Larsdotter. Jag återkommer om föräldrarna i nästa avsnitt.

Karl gifter 20 oktober 1765 i Björnlunda med Maria Nilsson, född 14 april 1744 i Björnlunda. Hennes föräldrar var nämndemannen och bonden Nils Nilsson och hans hustru Anna Persdotter i Åkra.

²⁴ Daga häradsrätt FII:5 fol. 97r. Dessutom innehöll boet en mindre del av Ekeby. Avlidne sonen Lars ägde 2/7 av 1/6 mantal, det vill säga 1/21 mantal, av vilka fadern Lars sannolikt genom bakarv fått 2/3 (4/63 mantal). Denna jord kom sannolikt från Lars Anderssons första hustru.

²⁵ Daga häradsrätt AIIa:3 (sommarting 19 juni 1783). Efter Lars Anderssons bortgång men innan häradsrättens beslut om förmyndare har dock sonen Karl redan hunnit avlida.

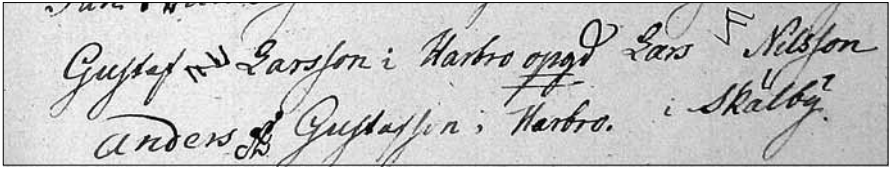

Bild 6. Bomärken för Gustav Larsson i Harbro Uppgård, Lars Nilsson i Skälby och Anders Gustavsson i Harbro i Karl Andersson bouppteckning 1806. Källa: Daga häradsrätt FII:7 fol. 350r. Foto: ArkivDigital.

Det är bland annat Anna Persdotter, då änka, som 1765 vid storskiftesförrättningens avslutande representerar Lars Andersson i Öllösa. Hon brukar också hälften av Lars Anderssons del i Mellangården 1765–1772 («Brukas av änkan i Åkra»). Karl Andersson efterträder henne och andra som brukare på Lars Anderssons tredjedel av Mellangården 1773–1783. Karl Andersson har före 1773 brukat den andra hälften av Uppgårdens under några år och fortsätter efter 1783 att bruka först 1/9 och därefter (som ägare, se nedan) 1/6 av Mellangården fram till sin död.²⁶

Karl avled på Harbro Uppgård 22 maj 1806. Makarna Karl och Maria är barnlösa och när Karl avlider uppvisar änkan Maria i samband med bouppteckningen ett testamente som, vid sidan om ett legat till en piga, är till hennes förmån. Testamentet är daterat 19 mars 1803.²⁷ Den fasta egendomen i dödsboet bestod av 1/6 mantal i Harbro Uppgård och 1/6 mantal i Harbro Mellangård. Änkan Maria avlider, död 19 oktober 1828 på Harbro Uppgård utan bröstarvingar. Karls bouppteckning bevittnas av Gustav Larsson i Harbro Uppgård, Lars Nilsson i Skälby och Anders Gustavsson i Harbro («Närvarande underskrefne närmaste arfingar»), vars bomärken framgår av bild 6. Gustav Larsson är den i inledningen nämnde sonen till Lars Andersson. Lars Nilsson ska vi återkomma till.

För Karl finns flera olika bomärken belagda. Tre exempel ges i bild 7. Bomärket (1765) överst används då han representerar sin mor (fadern är då död) i samband med att förrättningen med att laga skifte avslutas. Det är enda tillfället då detta bomärke är belagt, även om mer eller mindre identiska eller snarlika bomärken används av nästan alla av släktens medlemmar (till exempel av brodern Lars; se även andra exempel nedan). Bomärket (1784, 1789) i mitten är ett versalt **K**. Det finns ytterligare belägg på detta bomärke. Till sist

²⁶ Se t.ex. Mantalslängder Södermanlands län 83 sid. 678 och 122 sid. 3764 ff.

²⁷ Daga häradsrätt FII:7 fol. 345r–350r.

Carl anderson

Carl K Anderson.

Carl Anderson.

K.

Bild 7. Karl Anderssons bomärken. Källa: Lantmäterikontoret 04-BJA-51 (1765), 04-BJA-65 (1784), 04-BJA-68 (1786) och 04-BJA-73 (1789).

bomärket (1786) nederst som exemplifierar en mer sinnrik komposition, där man kan ana ett **K** sammanflätat med ett **A**.

Gustav Andersson. Förutom Karl är Gustav Andersson den enda bröderna som vi direkt genom födelseboken kan identifiera som son till Anders Larsson och Karin Larsdotter. Han föddes 2 november 1734 på Harbro Uppgård i Björnlunda socken. Han var gift en gång och då med Anna Andersdotter, född 26 september 1740 och död 8 december 1807 på Ekeby i Björnlunda socken. Hon var dotter till Anders Nilsson och Engelborg Gustavsdotter i Ekeby. Gustav och Anna vigdes 30 september 1759 i Björnlunda.

Gustav Andersson och Anna Andersdotter bodde tillsammans på Harbro Uppgård i vart fall 1772–1776 och på Ekeby från 1776–1794.²⁸ Även i fortsättningen brukas en del av Uppgården av Gustav Andersson 1771–1791; från 1776 av »Gustav Andersson i Ekeby».

På Ekeby i Björnlunda dog Gustav Andersson 9 oktober 1794. Den 6 november förrättades bouppteckningen, som förutom av änkan bevittnas av brodern Karl Andersson och Per Andersson i Harbro. Den fasta och lösa egendomen skulle...

²⁸ Björnlunda AI:1 fol. 26, AI:2 fol. 42, 249, AI:3 fol. 245. Se även Mantalslängder Södermanlands län 89 sid. 620, 90 sid. 605, 91 sid. 652, 92 sid. 582 och 93 sid. 554.

... delas. enl upprättade testamente af 25 september detta år den lösa egendomen mellan den efterlämnade Enkan hustru Anna Andersdotter till hälften emot den aflednes arvtagare brodern Carl Andersson samt afledna bröderna Lars, Anders, Pehr och Nils Anderssons barn och arfingar den fasta egendomen delas efter lag.²⁹

Enligt lagen hade man rätt att själv testamentariskt förfoga över förvärvad fast egendom och all lös egendom (oavsett om den var ärvd eller förvärvad).³⁰ Gustav Andersson använder alltså denna rätt när han delar sin lösa egendom mellan sin änka, sin bror och sina brorsbarn. Den fasta egendomen bestod av en fjärdedel av skattehemmanet Ekeby och en sjättedel av Harbro Uppgård, där vi kan utgå från att delen av Harbro Uppgård var ärvd. Vi vet dock inte om Ekeby var förvärvat (avlinge) eller ärvt. Stipulationen om den fasta egendomen kan därför antingen tyda på att all jord var ärvd, så att han inte fritt kunde förfoga över den, eller om Ekeby var förvärvat att han underlät att använda sin förfoganderätt. Jag gissar att all jord var ärvd eftersom han använde förfoganderätten över den lösa egendomen. Att den fasta egendomen skulle delas efter lag innebar i frånvaro av bröstarvingar att den skulle delas som s.k. bakarv mellan Gustav Anderssons kvarlevande bror samt deras syskonbarn.³¹ Hustrun fick sannolikt alltså inget av den fasta egendomen.

Bouppteckningen ger oss den viktiga informationen att bröderna Lars, Karl och Gustav hade ytterligare tre bröder, nämligen Anders, Per och Nils. Eftersom dessa inte finns i Björnlundas födelsebok bör de (precis som Lars) vara äldre bröder och födda före 1734. Vi vet också att de var döda 1794. Frågan är nu vilka de rätta Anders, Per och Nils Anders söner är?

Föräldrarna Anders och Karin

Innan vi ger oss i kast med resten av brödraskaran låt oss summera vad vi vet om föräldrarna Anders Larsson och Karin Larsdotter. Om de ägde fast egendom, vilket det finns anledning att förmoda eftersom tre av deras söner gjorde det, kan arvskiten ge värdefull information för att korrekt identifiera Anders och Per Anders söner.

Anders Larsson var 73 1/2 år när han dog 19 februari 1763 på Harbro Upp-

²⁹ Daga häradsrätt FII:6 fol. 259r.

³⁰ SRL (1981, Ärvdabalken 17:4).

³¹ SRL (1981, Ärvdabalken 3:3).

gård. Han bör därför vara född 1689. I vart fall från 1731 till 1751 brukade han hela Harbro Uppgård.³² Möjligen är han identisk med den Anders Larsson som 1719–1721 tillsammans med Lars Olofsson brukar Uppgården.³³ År 1751 inköpte han som vi sett halva Harbro Uppgård av Ulrika Eleonora Billing-skiöld och hennes son Gustav Ulrik Wattrang. Anders Larsson står sedan i mantalslängderna på denna halva av Uppgården fram till 1758.³⁴ Efter 1758 brukas gårdsdelen under några år av en Nils Andersson varefter tillträder sonen Karl som brukare 1764.

Vi vet att Karin Larsdotter var mor till Karl (född 1738) och Gustav (född 1734) Larssöner. Var hon även mor till den bror vi känner till, Lars? När Karin dog 6 juni 1768 uppgavs hon vara 70 år. I husförhörslängden 1760 uppgavs hon vara 63 år.³⁵ Hon bör alltså ha fötts 1697 eller 1698. Uppgifterna om Lars födelseår är som vi sett motstridiga. Om åldersuppgiften i dödnöten är korrekt var det 1715–1716 och om husförhörslängderna är korrekta var det 1719. Stämmer den senare uppgiften finns det inte mycket som talar emot att Karin

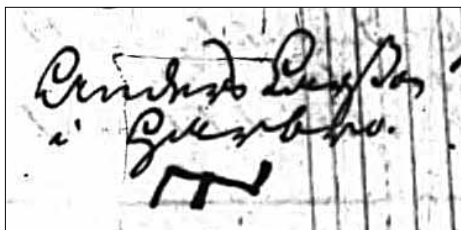

Bild 8. Anders Larssons bomärke 1738. Källa: Mantalslängder, Södermanlands län 1738 sid. 485.

skulle varit hans mor. Hon skulle då varit 21–22 år när han föddes. Den åldern är i underkant jämfört med den vanliga giftasåldern för allmogens kvinnor under denna period som sällan var lägre än 25 år, men är mer rimlig än alternativet.³⁶ Gustav Anderssons bouppteckning nämner dessutom övriga bröder i ett sammanhang och inget sägs om att någon skulle varit halvbröder.

Anders Larsson var alltså nämndeman i Daga härad. Jag har inte gjort någon fullständig genomgång av häradsrättens protokoll för att utröna när han blev det. I vart fall var han nämndeman senast 10 november 1741 då han

³² Mantalslängder, Södermanlands län, 64 sid. 574, 65 sid. 337, 66 sid. 552, 67 sid. 479, 68 sid. 539, 69 sid. 423, 70 sid. 527, 71 sid. 477, 72 sid. 435, 73 sid. 487, 74 sid. 490, 75 sid. 507, 76 sid. 603, 77 sid. 502, 78 sid. 480, 79 sid. 472, 80 sid. 508, 81 sid. 459 och 82 sid. 702 f.

³³ Landskontoret EII:8 (Bunt »1719 4. fögd Mantalslängder» fol. 55v), EII:9 (Bunt »1720 4. fögd Mantalslängder» fol. 56v) EII:10 (Bunt »1721 4. fögd Mantalslängder» fol. 471r).

³⁴ Landskontoret EII:42 (opaginerad), EII:43 sid. 636 f, EII:44 sid. 615, EII:45 sid. 564 och EII:46 sid. 573.

³⁵ Björnlunda Lla:2.

³⁶ sisk (2004–2009, Stormaktstiden, sid. 376).

undertecknar mantalslängden för 1742.³⁷ Han var dock inte nämndeman när han som sexman undertecknade mantalslängderna för 1738, 1739 och 1740. Han undertecknade även mantalslängden för 1748.³⁸ Anders Larsson undertecknade mantalslängderna med samma bomärke som vi sett sönerna Lars och Karl använda. Första gången vi ser det användas är det dock spegelvänt; se bild 8. Den »rättvända» versionen används vid övriga dokumenterade tillfällen i mantalslängderna samt även i lantmäteriakter; se till exempel bild 5.³⁹ Efter såväl Anders Larsson som Karin Larsdotter saknas det bouppteckningar.

Identifiering av bröderna 2

Nils Andersson. Åren 1759–1763 brukas en del av Harbro Uppgård av Nils Andersson.⁴⁰ I husförhörslängden daterad 5 december 1760 för Nils Anderssons hushåll kallas Anders Larsson »Fadern g[am]la nämndeman[nen]» och Karin »dess hustru».⁴¹

Han avlider 20 juni 1773 på Tomta i Björnlunda. Han uppges då vara 45 1/2 år gammal och han bör därför varit född 1727 eller 1728. Ovan nämnda husförhörslängd från 5 december 1760 uppger dock att han då var 32 år gammal. Han bör alltså varit född 1728. Nils Andersson är alltså den broder Nils som omnämndes i Gustav Anderssons bouppteckning.

Han gifte sig 27 oktober 1754 i Frustuna socken med Brita Larsdotter. Hon var 1760 27 år gammal och kan beräknats ha fötts 1733. Från 1764 finns familjen på Tomta till 1793 då Brita avlider.⁴²

Nils Andersson efterlämnade barnen Anders, Lars, Gustav och Olof Nils-söner och Kristin Nilsdotter.⁴³ Efter hans död verkar det som två av mellansönerna periodvis placeras ut hos släktingar; Lars Nilsson hos farbrodern Gustav Andersson och Gustav hos farbrodern Karl Andersson men även i andra hushåll på Harbro Uppgård.⁴⁴ Denne Lars Nilsson är alltså densamme som bevittnar sin farbror Karls bouppteckning 1806.

³⁷ Mantalslängder, Södermanlands län 75 sid. 520.

³⁸ Mantalslängder, Södermanlands län 71 sid. 485, 72 sid. 443, 73 sid. 496 och 81 sid. 409.

³⁹ Lantmäterikontoret 04-BJA-038, 04-BJA-051.

⁴⁰ Landskontoret EII:47 sid. 552, EII:48 sid. 492, EI:180 sid. 550, EII:49 sid. 494, EII:50 sid. 479.

⁴¹ Björnlunda LIa:2 [Harbro].

⁴² Björnlunda AI:1 fol. 17, AI:2 fol. 30 och AI:3 fol. 32.

⁴³ Daga häradsrätt FII:4 sid. 53.

⁴⁴ Björnlunda AI:1 och Björnlunda AI:2 fol. 40, 43.

Per Andersson. I samband med storskifte på Tomta 1785 framgår att bland ägarna finns

... Anders Nilsson tillika med Drängen Lars Pärsson i Hallbro här i socknen biträdd av dess Farbroder Carl Andersson i sistnämnde by samt Bonden Gustaf Andersson i Ekeby såsom förmyndare för afledne Bonden Nils Anderssons efterlämnade barn.

...

[Litt:] C innehafves och häfdas af Bonden Anders Nilsson, emot sittjorätts afgifvande, til sine medägare Syskonen, och Drängen Lars Pärsson, hvilka förre tilsammans äga 1/8 del och den sednare ensam 1/8 utgjora tilhopa 1/4.⁴⁵

Lantmäteriakten finns både som original och renovation. Båda är likalydande och talar uttryckligen om »Hallbro här i socknen». Något Hallbro finns dock inte Björnlunda. Eftersom vi såväl har de två bröderna Gustav och Nils Anderssoner nämnda i ett sammanhang samtidigt med en Karl Andersson i »Hallbro här i socknen» finns goda skäl att för slutsatsen att Hallbro är en fel-skrivning för Harbro, särskilt som vi också har en Lars Persson i Karl Anderssons hushåll i Harbro Uppgård vid denna tid. Hallebro finns närbeläget men i Frustuna socken. Det är fullt tänkbart att lantmätaren blandad samman dem.

Enligt husförhörslängderna var Lars Persson född 26 december 1763. Han inflyttade 1782 från Ekeby till Harbro Uppgård 1782 till Karl Anderssons hushåll och kvarstannar i Harbro till 1786 (de sista åren på Nedergården) då han flyttar till Gryts socken.⁴⁶

Av födelseboken framgår att Lars Persson var son till Per Andersson och Karin Andersdotter i Ekeby.⁴⁷ Den 18 april 1767 avlider bonden Per Andersson i Ekeby, Björnlunda socken av lungsot. Han var då enligt samstämmiga åldersuppgifter från dödboken och aktuell husförhörslängd 41 år gammal och alltså född 1726. Han efterlämnar de tre omyndiga barnen Per och Lars Perssoner och Karin Persdotter samt änkan Karin Andersdotter. Vid bouppteckningen, som förrättas 14 juli samma år, noterar man dels att den döde hade en skuld till änkan Karin Larsdotter i Harbro på 99 riksdaler och dels att bouppteckningen synes skulle ha bevitnats av en Anders Andersson i Hallebro och

⁴⁵ Lantmäteristyrelsen F2c (C6-62:1), Lantmäterikontoret 04-BJA-66.

⁴⁶ Björnlunda AI:2 fol. 40, 248, AI:3 fol. 42, 49.

⁴⁷ Björnlunda C:1 sid. 255.

Karl Anders[son] i Harbro. Namnen finns upptecknade på bouppteckningens sista sida men utan bomärken samt överkorsade. Jag återkommer till Anders Andersson i »Hallebro» nedan.⁴⁸

Vi sluter oss alltså till att Per Andersson i Ekeby, avliden 18 april 1767 är bror till de redan identifierade Lars, Karl, Nils och Gustav Anders söner och son till Anders Larsson och Karin Larsdotter.

Det finns alltså anledning att tro att den ovan nämnda fjärdedelen av Tomta utgör ett arv efter honom som fortfarande är oskiftat mellan några av hans barnbarn; Anders Nilsson och hans syskon som ägare till hälften samt Lars Persson som ägare till den andra hälften. Eftersom Anders Larsson avlider redan 1763 borde den i så fall funnits upptagen i Per Anderssons bouppteckning. Det gör den dock inte. En förklaring skulle kunna vara att jorden istället kommer från modern Karin Larsdotter som avlider först 1768. Efter såväl Anders Larsson och Karin Larsdotter saknas dock som vi sett bouppteckningar.

I samband med ägodelning 1760 upptas dock Per Andersson som ägare till en fjärdedels mantal av Ekeby.⁴⁹ Den finns alltså inte upptagen i Per Anderssons bouppteckning, men hans hustru Karin Andersdotter efterlämnar dock vid sin död 1806 en fjärdedels mantal av Ekeby.⁵⁰ Per Andersson har alltså vid lantmäteriförrättningen 1760 representerat sin hustru.

Jag har funnit ett bomärke från Per Andersson. I samband med bouppteckningen efter Kerstin Persdotter i Harbro Nedergård 1759 representerar han sin hustru Karin Andersdotter som är dotter till Kerstin. Se bild 9. Bomärket är snarlikt det som använts av andra bröder och av fadern.

Man kan i samband med denna bouppteckning notera att

– Kerstin Persdotter efterlämnade änklingen Anders Andersson. Makarna hade inga gemensamma barn. Änklingen använder i bouppteckningen samma bomärke som Per Andersson i Ekeby. Se bild 9.

– förutom dottern Karin Andersdotter efterlämnade Kerstin Persdotter den omyndige sonen Per Andersson, vilken alltså är namne till sin svåger i Ekeby. Han blir dessutom svärson till Lars Andersson i Öllösa då han senare gifter sig med dennes dotter Kerstin; se stamtavlans familj 2. Fadern till såväl

⁴⁸ Björnlunda AI:1 fol. 206, F:1, Daga häradsrätt FII:3 sid. 298r, 300v.

⁴⁹ Lantmäteristyrelsen F2c (C6-15:1).

⁵⁰ Daga häradsrätt FII:7 fol. 257r.

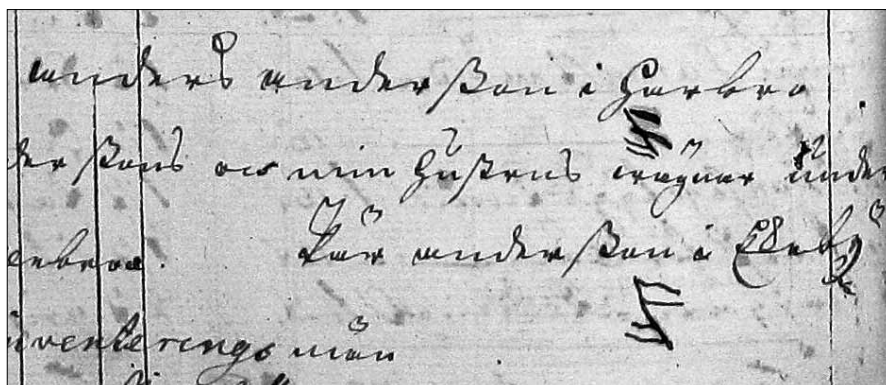

Bild 9. Anders Anderssons och Per Anderssons bomärken 1759. Källa: Daga häradsrätt Fl:1 fol. 211r. Foto: ArkivDigital [AID v144835.b214.s211].

Karin som Per var Kerstins 25 februari 1748 i Harbro i en ålder av 70 år avlidne förste make som också hette Anders Andersson.⁵¹

Anders Andersson. Det återstår nu att se om vi kan identifiera rätt Anders Andersson. Det finns flera Anders Andersson med anknytning till Harbro under den aktuella perioden. Vi har dels Kerstin Persdotter två makar med detta namn, där den äldre ganska uppenbart är osannolik. Sedan finns en far och son Anders Andersson på Harbro Uppgård åren kring 1780.⁵²

Det visar sig att det är Kerstin Persdotters andre make som är den rätte Anders Andersson. Efter Kerstin Persdotters död gifter han om sig med Maria Eriksson. En son Anders föds 1766 och året därpå flyttar de till Hallsta Norrgård i Dillnäs socken.⁵³ Första barnet föds i Dillnäs 1770 (se nedan) och de finns i den första husförhörslängden som startar 1771.⁵⁴ Anders Andersson avlider 1 september 1788 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken. Att det är rätt Anders Andersson framgår av bouppteckningens ingress:

... efter Dannemannen ärliga och välförståndige Anders Andersson i Hallesta, som med döden afled d:n 1 september och efter sig lämnat en sorgbunden änkia

⁵¹ Daga häradsrätt AI:12, Björnlunda LI:1.

⁵² Björnlunda AI:2 fol. 41.

⁵³ Björnlunda AI:1 fol. 30.

⁵⁴ Dillnäs AI:1 fol. 21.

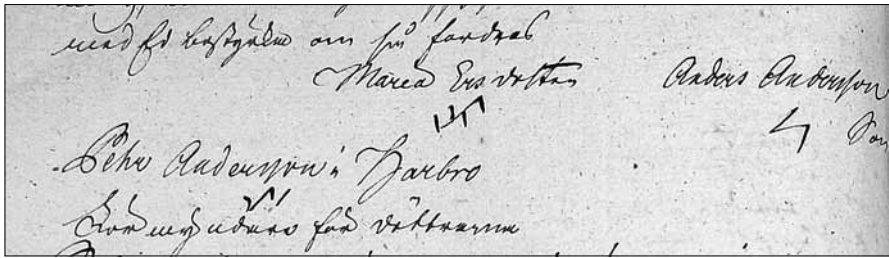

Bild 10. Maria Eriksdotters, Anders Anderssons och Per Anderssons bomärken 1788. Källa: Daga häradsrätt FII:5, fol. 337v. Foto: ArkivDigital [AID v144839.b341.s338].

och 4 barn en son och 3:e döttrar sonen myndig och på döttrarnas sida dess farbroder Gustaf Andersson i Ekeby, ...⁵⁵

Eftersom Gustav Andersson i Ekeby är en av de bröder vi redan identifierat är Anders Andersson i Hallsta är därmed identifierad som den bror Anders vi söker. Han är säkerligen också identisk med den ovan nämnde Anders Andersson i Hallebro vars namn finns med i brodern Per Anderssons bouppteckning som ett tilltänkt vittne.

Från bouppteckningens avslutning kan man också notera, se bild 10, att änkan Maria Eriksdotter använder makens bomärke från 1759, att sonen Anders Andersson och den avlidne Anders Anderssons styvson Per Andersson i Harbro, nu förmyndare för sina styvsystrar, också använder ett snarlikt bomärke.⁵⁶ I boet efterlämnar Anders Andersson dels ett sjättedels mantal av Hallesta Norrgård samt ganska ansenliga skulder; bland annat till brodern Gustaf Andersson.

Vi kan alltså konstatera att bröderna Per och Anders Anderssoner var gifta med mor respektive dotter; Kerstin Persdotter och Karin Andersdotter. Detta verkar inte strida mot lagens stadganden. Bröder kan äkta systrar, men »... ej må son taga modern, ta fader hans lefver och hafver dottren».⁵⁷ Motivet för det senare förbudet verkar inte vara svägerskap utan »at vördnaden emellan föräldrar och barn ej spillas må». Men något explicit förbud mot den här påträffade konstellationen finns inte.

⁵⁵ Daga häradsrätt FII:5 fol. 336.

⁵⁶ I samband med sin hustrus bouppteckning 1803 använder Per Andersson dock ett bomärke som är identiskt med hans styvfars; Daga häradsrätt FII:7 sid. 158v.

⁵⁷ SRL (1981, Giftermålsbalken 2:8).

Stamtavlan

Bidraget i denna artikel är att identifikationen av Lars, Anders, Per, Nils, Gustav och Karl Larssöner som bröder med Anders Larsson och Karin Larsdotter i Harbro Uppgård som föräldrar. Jag avslutar redovisningen med att sammanställa en stamtavla över Anders Larssons och Karin Larsdotters barn och barnbarn. Enskilda personer och deras familjer och ättlingar tidigare ibland varit föremål för släktforskarens intresse, främst på Disbyt (2001–). I den mån ättlingar till ett barn alternativt barnbarn till Anders Larsson och Karin Larsdotter förekommer på Disbyt redovisar jag bidragsgivarens medlemsnummer. Författarens eget är 18878. Kontrollen i Disbyt är gjord i januari och februari 2011.

FAMILJ 1

Nämndemannen **Anders Larsson**, född (åldersuppgift) 1689,⁵⁸ död 19 februari 1763 på Harbro Uppgård, Björnlunda socken. Gift senast 1719 med *Karin Larsdotter*,⁵⁹ född (åldersuppgift) 1697/1698,⁶⁰ död 6 juni 1768 på Harbro Uppgård, Björnlunda socken.

Barn:

Lars Andersson. Se familj 2.

Anders Andersson. Se familj 3.

Per Andersson. Se familj 4.

Nils Andersson. Se familj 5.

Gustav Andersson, född 2 november 1734, Harbro Uppgård, Björnlunda socken, död 9 oktober 1794, Ekeby, Björnlunda socken. Gift 30 september 1759 i Björnlunda med *Anna Andersdotter*, född 26 september 1740, Ekeby, Björnlunda, död 8 december 1807, Ekeby, Björnlunda socken.

Karl Andersson, född 16 april 1738, Harbro Uppgård, Björnlunda socken, död 22 maj 1806, Harbro Uppgård, Björnlunda socken. Gift 20 oktober 1765 i Björnlunda med *Maria Nilsson*, född 14 april 1744 i Björnlunda, socken, död 19 oktober 1828, Harbro Uppgård, Björnlunda socken.

FAMILJ 2

Lars Andersson (från familj 1), född 1719,⁶¹ död 13 mars 1783 i Öllösa by, Gryt socken.

Före 1746 gift 1:o *Ingrid Persdotter*, född 4 juli 1725,⁶² död 8 april 1767 i Öllösa by, Gryt socken. Ägde vid sin död en del av Tomta i Björnlunda socken.⁶³

⁵⁸ Björnlunda LI:2.

⁵⁹ Baserat på slutsatsen att Lars Andersson föds 1719 och att de bör ha gift sig innan dess.

⁶⁰ Björnlunda LI:2.

⁶¹ Gryt AI:1 sid. 4. Åldersuppgiften i Gryt C:2 sid. 376 implicerar 1715 eller 1716.

⁶² Baserad på åldersuppgift i Gryt C:2 sid. 363. Gryt AI:1 sid. 3 uppger 1728.

⁶³ Daga häradsrätt FII:3 sid. 295r.

Gift 2:o 17 oktober 1773 i Gryt socken med *Anna Gustavsdotter*, född 19 augusti 1751 i Ulsta, Gåsinge socken, död 7 juli 1816 i Öllösa by, Gryt socken.⁶⁴

Barn i 1:a giftet:

Karin Larsdotter,⁶⁵ född 28 juli 1746 i Väla, Björnlunda socken, död 28 april 1803 på Harbro Nedergård, Björnlunda socken. Gift 3 januari 1768 i Gryt socken med Per Andersson; se familj 3a. Karin Larsdotter efterlämnade ingen fast egendom.⁶⁶

Ingrid Larsdotter, född 7 augusti 1748 i Väla, Björnlunda socken, död före 8 april 1767.⁶⁷

Anders Larsson, född 30 januari 1751 i Gästgården, Gryt socken, död före 8 april 1767.⁶⁸

Lars Larsson, född 9 augusti 1752 i Gästgården, Gryt socken, död 1 januari 1777 i Öllösa by, Gryt socken. Ogift.

Per Larsson, född 10 januari 1756 i Öllösa by, Gryt socken, död 6 april 1826 på Ekeby, Björnlunda socken. Gift 7 januari 1802 med *Brita Johansdotter*, född 13 maj 1754 i Björnlunda. Inga barn funna i äktenskapet.⁶⁹

Anna Larsdotter,⁷⁰ född 4 december 1757 i Öllösa by, Gryt socken, död 20 juni 1808 i Berga, Gryt socken. Gift 27 oktober 1776 i Gryt socken med *Olof Larsson*, död 8 oktober 1800 i Berga, Gryt socken. Anna Larsdotter efterlämnade ingen fast egendom.⁷¹

Maria Larsdotter,⁷² född 16 maj 1761 i Öllösa by, Gryt socken, död 29 december 1811 hos brodern Per i Ekeby, Björnlunda socken. Gift 18 oktober 1781 i Gryt socken med *Gustav Gustavsson*, född 28 juli 1753,⁷³ död 15 januari 1809 i Västertorp, Ärla socken.

Barn i 2:a giftet:

Gustav Larsson,⁷⁴ född 2 mars 1775 i Öllösa by, Gryt socken, död 31 mars 1826 på Harbro Uppgård, Björnlunda socken. Gift 19 oktober 1800 i Björnlunda med *Katarina Andersdotter*, född 24 augusti 1777 på Väla, Björnlunda socken, död 26 september 1854 i Björnlunda socken. Gustav Larsson efterlämnade en sjättedel av Harbro Uppgård.⁷⁵ Han använde bomärket till vänster i bild 6.

Anders Larsson, född 23 februari 1778 i Öllösa by, Gryt socken, död 24 juni 1778 i Öllösa by, Gryt socken.

Kristina Larsdotter, född 32 juli 1779 i Öllösa by, Gryt socken. Levde 1805 i Norra Kexle, Gryt socken.⁷⁶

⁶⁴ I sitt andra äktenskap gifte sig Anna Gustavsdotter 27 maj 1784 i Gryt socken med *Per Persson*, född (åldersuppgift) 17 juni 1755, död 28 januari 1814 i Öllösa by, Gryt socken. Om deras gemensamma barn se Disbyt (2001–, #90, 10701, 13727, 18878, 38942, 44903).

⁶⁵ Disbyt (2001–, #13727, 18878).

⁶⁶ Daga häradsrätt FII:7 sid. 158r–159r.

⁶⁷ Nämns inte i moderns bouppteckning. Daga häradsrätt FII:3 sid. 295r.

⁶⁸ Nämns inte i moderns bouppteckning. Daga häradsrätt FII:3 sid. 295r.

⁶⁹ Brita Johansdotter var 1:o gift med *Erik Andersson*, torpare på Bertilsdal, född 1733.

⁷⁰ Disbyt (2001–, #13727, 18878, 38942).

⁷¹ Daga häradsrätt FII:8 sid. 190r–191v.

⁷² Disbyt (2001–, #13727, 38492).

⁷³ Dunker AI:5 fol. 14.

⁷⁴ Disbyt (2001–, #10701, 13727, 18878, 38942).

⁷⁵ Daga häradsrätt FII:14 sid. 32r.

⁷⁶ Gryt AI:5 fol. 140, 178.

Karl Larsson, född 14 december 1782 i Öllösa by, Gryt socken, död 5 april 1783 i Öllösa by, Gryt socken.

FAMILJ 3

Anders Andersson (från familj 1), född 1721, död 1 september 1788 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken. Gift 1:o 5 november 1749 i Björnlunda med *Kerstin Persdotter*, född (åldersuppgift) 1706,⁷⁷ död i Björnlunda 28 augusti 1759. Gift 2:o 5 oktober 1760 i Björnlunda med *Maria Eriksdotter*, född (åldersuppgift) 1737,⁷⁸ död 6 juni 1806 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken.

Styvson i 1:a giftet:

Per Andersson,⁷⁹ född 27 januari 1747 i Harbro, Björnlunda socken, död 10 april 1818 i Harbro Mellängård, Björnlunda socken. Gift med *Karin Larsdotter*; se familj 2a.

Barn i 2:a giftet:

Katarina Andersdotter, född 13 november 1761 på Harbro, Björnlunda socken. Till Åker 1792.⁸⁰

Anders Andersson, född 15 juni 1766 på Harbro Mellängård, Björnlunda socken, död 25 juli 1838 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken. Gift 1:o 9 november 1797 i Vårdinge med *Elisabet Persdotter*, född 9 februari 1776, död 23 december 1800 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken. Gift 2:o 19 november 1801 i Dillnäs med *Katarina Gustavsdotter*, född 7 april 1777 i Viby, Björnlunda socken,⁸¹ död 16 april 1807 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken. Gift 3:o 26 maj 1808 i Gåsinge med *Anna Stina Olsdotter*, född 1 november 1776 i Björnlunda.⁸²

Maria Andersdotter, född 26 januari 1770 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken, död 25 juli 1829 på Yttervalla, Frustuna socken. Gift 25 mars 1797 i Dillnäs socken med *Olov Larsson*, född 2 maj 1773 på Nedervalla, Frustuna socken, död 8 maj 1832 på Yttervalla, Frustuna socken.

Britta Andersdotter, född 30 mars 1772 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken, död 9 april 1772 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken.

Kristina Andersdotter, född 30 mars 1772 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken, död 16 juli 1772 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken.

Erik Andersson, född 17 augusti 1773 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken, död 26 oktober 1773 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken.

Per Andersson, född 30 januari 1775 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken.⁸³

Erik Andersson, född 22 maj 1776 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken.⁸⁴

Anna Andersdotter, född (åldersuppgift) 17 juni 1778 på Hallesta Norrgård, Dillnäs socken,⁸⁵ död 18 juni 1778 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken.

Anna Andersdotter, född februari 1782 på Hallsta Norrgård, Dillnäs socken. Till Åker 1797.⁸⁶

⁷⁷ Björnlunda LLa:1 sid. 193.

⁷⁸ Björnlunda LLa:2.

⁷⁹ Disbyt (2001-, #18878).

⁸⁰ Dillnäs AI:2 fol. 20.

⁸¹ Se även Gåsinge AI:1 fol. 192.

⁸² Dillnäs AI:4 fol. 26.

⁸³ I födelsenotisen finns anteckningen »död».

⁸⁴ I födelsenotisen finns anteckningen »död».

⁸⁵ Dillnäs C:1 sid. 365.

⁸⁶ Dillnäs AI:2 fol. 20.

FAMILJ 4

Per Andersson (från familj 1), född (åldersuppgift) 1726,⁸⁷ död 18 april 1767 i Ekeby, Björnlunda socken. Gift 4 oktober 1747 i Björnlunda med *Karin Andersdotter*,⁸⁸ född (åldersuppgift) 1727,⁸⁹ död 13 mars 1806 på Ekeby, Björnlunda socken. Hennes bouppteckning undertecknas av sönerna Lars och Per, men med bomärken som avviker från det vanliga i släkten; variationer på ett **P**.⁹⁰

Barn:

Karin Persdotter, född 20 december 1750 på Ekeby, Björnlunda socken. Gift 27 februari 1779 i Björnlunda socken med *Erik Persson*, född 1751 i Gryt.⁹¹ Utflyttade från Misätter, Gryt socken till Gåsinge 1809.⁹²

Kerstin Andersdotter, född 27 maj 1756 på Ekeby, Björnlunda socken, död före 1760.⁹³

Per Persson, född 7 juni 1759 på Ekeby, Björnlunda socken, död 17 oktober 1808 i Avla Mittby, Gåsinge socken. Efterlämnar fasta egendomen en sjättedels mantal i Harbro, en åttondels mantal i Tomta och en åttondels mantal i Avla.⁹⁴ Gift med *Katarina Larsdotter*,⁹⁵ född 7 april 1773 i Avla Mittby, Gåsinge socken, död 12 oktober 1833 i Avla Mittby, Gåsinge socken.

Lars Persson, född 26 december 1763 på Ekeby, Björnlunda socken, död 16 augusti 1828 på Ekeby, Björnlunda socken. Gift 1:o 3 oktober 1793 i Björnlunda med *Annika (Anna) Persdotter*, född 5 februari 1773 i Björnlunda, död 26 oktober 1810 i Nygård, Trosa landsförsamling. Gift 2:o med *Stina Andersdotter*, född 7 maj 1768 på Stene mellängård, Vårdinge socken, död 25 februari 1845 på Berga, Sättersta socken.

FAMILJ 5

Nils Andersson⁹⁶ (från familj 1), född (åldersuppgift) 1728, död 20 juni 1773 på Tomta i Björnlunda socken. Gift 27 oktober 1754 i Frustuna socken med *Britta Larsdotter*, född 1732,⁹⁷ död 27 augusti 1793 på Tomta, Björnlunda socken.

Barn:

Anders Nilsson, född 8 september 1757 på Harbro, Björnlunda socken, död 17 november

⁸⁷ Björnlunda AI:1 fol. 206, Björnlunda F:1.

⁸⁸ Gift 2:o 3 januari 1769 i Björnlunda socken med *Erik Persson*, född 2 oktober 1739 i Gryt socken (se även Björnlunda AI:4 fol. 325; AI:5 fol. 328), död 25 december 1814 på Ekeby, Björnlunda socken.

⁸⁹ Björnlunda AI:1 fol. 206.

⁹⁰ Daga häradsrätt FII:7 fol. 373r.

⁹¹ Gryt AI:2 fol. 62.

⁹² Gryt AI:6 fol. 62.

⁹³ Björnlunda LIIa:2.

⁹⁴ Daga häradsrätt FII:8 fol. 236r.

⁹⁵ Gift 2:o 29 november 1811 i Gåsinge med *Jonas Larsson*, född 1780 i Frustuna (Gåsinge AI:3 fol. 68) men ej återfunnen i födelseboken, död 17 mars 1844 på Yttervalla, Frustuna socken.

⁹⁶ Disbyt (2001-, #3156, 11500, 18878).

⁹⁷ Björnlunda AI:3 sid. 32.

1806 på Alby, Runtuna socken. Gift 11 november 1784 i Björnlunda med *Katarina Karlsdotter*, född (åldersuppgift) 31 december 1757 i Vårdinge,⁹⁸ död 21 april 1847 på Alby, Runtuna socken.

Karin Nilsson, född 26 december 1759 på Harbro Uppgård, Björnlunda socken, död 19 mars 1760 på Harbro Uppgård, Björnlunda socken.

Kerstin Nilsson, född 18 juni 1761 på Tomta, Björnlunda socken. Till Frustuna 1782.⁹⁹

Lars Nilsson, född 23 januari 1764 på Tomta, Björnlunda socken, död 20 april 1813 på Hökö, Lid socken. Gift 26 juni 1784 på Harbro Mellangård, Björnlunda socken med *Anna Gustavsdotter*, född 14 januari 1769 i Ekeby, Björnlunda socken, död 27 september 1835 på Harbro Mellangård, Björnlunda socken.

Gustav Nilsson, född 9 april 1768 på Tomta, Björnlunda socken, död 21 februari 1810 i Norrby, Björnlunda socken. Gift 27 december 1795 med *Anna Johansdotter*, född 25 december 1758 i Ekeby, Björnlunda socken.

Brita Nilsson, född 28 mars 1771 på Tomta, Björnlunda socken, död 26 juni 1771 på Tomta, Björnlunda socken.

Olov Nilsson, född 20 december 1772 på Tomta, Björnlunda socken, död 28 april 1853 på Tomta, Björnlunda socken. Gift 28 juli 1805 i Björnlunda socken med *Maria Svensdotter*, född 19 december 1780 i Brink, Ludgo socken, död 18 maj 1853 på Tomta, Björnlunda socken.

Avslutning

Avslutningsvis kommer jag att kommentera undersökningen och dess källor samt de bomärken som dokumenterats. Dessutom kommer jag att göra en observation om en möjlig far till nämndemannen Anders Larsson.

Det primära syftet var att identifiera Lars Anderssons föräldrar och eventuella syskon. Undersökningen har i detta avseende varit framgångsrik och det viktigaste skälet till det var möjligheten att kunna kombinera lantmäteriakternas uppgifter om ägoförhållanden med en systematisk genomgång av bouppteckningar. Förutsättningen för att kunna göra det var att för båda dessa källtyper finns det digitala sökverktyg. I fallet med lantmäteriakterna ger sajten <http://historiskakartor.lantmateriet.se> en möjlighet att på gårds/by-nivå välja ut källmaterial från såväl Lantmäteristyrelsens arkiv som den regionala Lantmäterimyndigheten i Södermanlands län. Källmaterialet är allmänt tillgängligt. Bouppteckningarna är sökbara via en databas på SVAR:s hemsida (<http://www.svar.ra.se>) för vilken prenumeration krävs.

De bomärken som dokumenterats i denna undersökning kommer från skattehandlingar, bouppteckningar samt lantmäteriakter. Inga bomärken från jordbruksredskap etc. har varit tillgängliga. Det är överhuvudtaget osannolikt att några sådana finns kvar. Eftersom bomärken vare sig strikt följt gårdar eller

⁹⁸ Runtuna C:3, Runtuna AI:13 sid. 50.

⁹⁹ Björnlunda AI:3 fol. 30.

släktlinjer är det min uppfattning att de bomärken som redovisats här varit en blandning av gårdsmärken, personmärken och släktmärken (Lindholm 1976, sid. 24 ff). Ett tydligt exempel är Karl Andersson som när han representerar Harbro Uppgård vid lantmåteriförrättningen 1765 använder sin fars bomärke, medan han senare (fortfarande på Uppgården) använder bomärken som måste karaktäriseras som personmärken. Samtidigt finns det ett tydligt samband mellan många av de bomärken som de olika personerna använder. Det stora flertalet använder antingen Anders Larssons bomärke eller detta bomärke med en extra stav i ena änden eller med en stav borttagen. Bomärkena verkar alltså vara en blandning av person-, släkt och gårdsmärken. Några definitiva slutsatser verkar dock inte vara möjliga på grund av källmaterialet är bristfälligt då vi saknar upplysningar om vardagslivets användning av gårdsmärken.

Till sist något om Anders Larssons härkomst. Det har legat utanför min undersöknings syfte att besvara frågan vilka hans föräldrar var och jag har heller inga avgörande uppgifter som med säkerhet kan besvara frågan. Den mest uppenbare kandidaten är dock Lars Olofsson i Harbro Uppgård. Han är Anders Larssons omedelbare föregångare på Uppgården och brukade den i vart fall 1718–1730.¹⁰⁰ Möjligen är han identisk med den Lars utan patronymikon som brukar en eller en del av Harbros gårdar redan från 1694.¹⁰¹ Möjligen är det alltså far och son som brukar Uppgården tillsammans 1720 och 1721. Mantalslängderna 1723 och 1724 uppger att då fanns en dotter och måg i hushållet. År 1726 undertecknar Lars Olofsson mantalslängden med sitt bomärke, som var snarlikt Anders Larssons. Han avlider i Uppgården 9 februari 1744 i en ålder av 78 år. Han skulle i så fall ha blivit far vid 23 års ålder. Det återstår dock för framtida forskning att bringa klarhet i vem som var far till Anders Larsson.

¹⁰⁰ Mantalslängder Livgedinget 59 sid. 60 och Södermanlands län 60 sid. 462, 61 sid. 470, 62 sid. 499 och 63 sid. 511, Landskontoret EII:8 (Bunt »1719 4. fögd Mantalslängder» fol. 55v), EII:9 (Bunt »1720 4. fögd Mantalslängder» fol. 56v) EII:10 (Bunt »1721 4. fögd Mantalslängder» fol. 471r), EII:11 (Bunt »1722 4. fögd Mantalslängder» fol. 85r fol. 471r), EII:12 (Bunt »1723 4. fögd Mantalslängder» sid 89) EII:13 (Bunt »1724 4. fögd Mantalslängder» sid 84), Härads-skrivaren i Gripsholms fögderi (Bunt »Mantalslängd öfwer Gripsholms län anno 1725», opaginerad; samt Bunt »Mantalslängd öfwer Gripsholms lähn. Åkers och Daga härader pro anno 1726», opaginerad).

¹⁰¹ Eftersom den ordning som bönderna listas i mantalslängderna inte är densamma innan 1718 kan det dock inte ens med säkerhet sägas vara Uppgården det handlar om här.

Källförteckning

Otryckta källor

Landsarkivet i Uppsala

Björnlunda kyrkoarkiv (SE/ULA/10120) [Björnlunda]

- AI:1 Husförhörslängd 1764–1773
- AI:2 Husförhörslängd 1774–1783
- AI:3 Husförhörslängd 1784–1793
- AI:4 Husförhörslängd 1794–1804
- AI:5 Husförhörslängd 1805–1813
- C:1 Födelse- och dopbok 1731–1799
- C:2 Födelse- och dopbok 1800–1852
- EI:1 Lysning- och vigselbok 1815–1861
- F:1 Död- och begravningsbok 1762–1815¹⁰²
- LIIa:1 Räkenskaper för kyrka och församling. Huvud- och specialräkenskaper 1647–1684¹⁰³
- LIIa:2 Räkenskaper för kyrka och församling. Huvud- och specialräkenskaper 1708–1731¹⁰⁴

Daga häradsrätts arkiv (SE/ULA/10168) [Daga häradsrätt]

- AI:12 Domböcker vid ordinarie ting 1750–1763
- IIa:1 Småprotokoll, gemensam serie 1751–1765
- IIa:3 Småprotokoll, gemensam serie 1780–1799
- FII:1 Bouppteckningar och arvsskiften 1746–1759
- FII:3 Bouppteckningar och arvsskiften 1760–1769
- FII:4 Bouppteckningar och arvsskiften 1770–1779
- FII:5 Bouppteckningar och arvsskiften 1780–1789
- FII:6 Bouppteckningar och arvsskiften 1790–1799
- FII:7 Bouppteckningar och arvsskiften 1800–1806
- FII:8 Bouppteckningar och arvsskiften 1807–1809
- FII:14 Bouppteckningar och arvsskiften 1826–1829

Dillnäs kyrkoarkiv (SE/ULA/10176) [Dillnäs]

- AI:1 Husförhörslängd 1771–1786
- AI:2 Husförhörslängd 1787–1799
- AI:4 Husförhörslängd 1808–1829
- C:1 Födelse- och dopbok 1691–1784
- C:2 Födelse- och dopbok 1775–1825¹⁰⁵
- C:3 Födelse- och dopbok 1826–1861¹⁰⁶

Dunkers kyrkoarkiv (SE/ULA/10184) [Dunker]

- AI:5 Husförhörslängd 1772–1781

Frustuna (gamla) kyrkoarkiv (SE/ULA/10283) [Frustuna]

¹⁰² Innehåller även vigselbok 1762–1815.

¹⁰³ Innehåller bl.a. även vigselbok 1731–1761 och dödbok 1731–1762.

¹⁰⁴ Innehåller bl.a. även husförhörslängd 1760.

¹⁰⁵ Innehåller även dödbok 1785–1825.

¹⁰⁶ Innehåller även dödbok 1826–1861.

- C:2 Födelse- och dopbok 1751–1844
 EI:1 Lysning- och vigselbok 1730–1794
 F:1 Död- och begravningsbok 1793–1844
- Gryts kyrkoarkiv (SE/ULA/10335) [Gryt]
 AI:1 Husförhörslängd 1763–1772
 AI:2 Husförhörslängd 1773–1782
 AI:3 Husförhörslängd 1783–1792
 AI:5 Husförhörslängd 1799–1806
 AI:6 Husförhörslängd 1806–1810
 C:2 Födelse- och dopbok 1733–1813¹⁰⁷
 C:3 Födelse- och dopbok 1814–1861¹⁰⁸
- Gåsinge kyrkoarkiv (SE/ULA/10351) [Gåsinge]
 AI:1 Husförhörslängd 1790–1798
 AI:3 Husförhörslängd 1814–1819
 C:2 Födelse- och dopbok 1750–1798
 C:3 Födelse- och dopbok 1799–1842¹⁰⁹
- Häradsskrivarens i Gripsholms fögderi arkiv [Häradsskrivaren i Gripsholms fögderi]
 Volym 57, Mantalslängder 1717, 1720–29
- Lids kyrkoarkiv (SE/ULA/10833) [Lid]
 C:2 Födelse- och dopbok 1783–1829¹¹⁰
- Ludgo kyrkoarkiv (SE/ULA/10864) [Ludgo]
 C:1 Födelse- och dopbok 1715–1861
- Länsstyrelsen i Södermanlands län. Landskontoret I 1634–1870 (SE/ULA/11034/21) [Landskontoret]
 EI:180 Jordebok 1761
 EII:8–13 Mantalslängder 1718–1724
 EII:42–50 Mantalslängder 1754–1763
- Runtuna kyrkoarkiv (SE/ULA/11279) [Runtuna]
 AI:3 Husförhörslängd 1790–1798
 C:2 Födelse- och dopbok 1766–1825¹¹¹
 C:3 Födelse- och dopbok 1826–1861¹¹²
- Årla kyrkoarkiv (SE/ULA/11795) [Årla]
 C:3 Födelse- och dopbok 1781–1804¹¹³

Lantmäterikontoret i Södermanlands län [Lantmäterikontoret] (<http://historiskakartor.lantmateriet.se>)

Akterna O4-BJA-15, O4-BJA-38, O4-BJA-51, O4-BJA-65, O4-BJA-64, O4-BJA-73

¹⁰⁷ Innehåller även dödbok 1762–1813 och vigselbok 1764–1813.

¹⁰⁸ Innehåller även dödbok 1814–1861.

¹⁰⁹ Innehåller även vigselbok 1799–1842.

¹¹⁰ Innehåller även dödbok 1783–1829.

¹¹¹ Innehåller även dödbok 1781–1825.

¹¹² Innehåller även dödbok 1826–1861.

¹¹³ Innehåller även dödbok 1781–1821.

Riksarkivet

Jordeböcker (SE/RA/55201)

Hedvig Eleonoras livgeding 1655–1718. 1–3 1655–1656 och 1659, 15–21 1670–1676

Maria Eleonoras livgeding 1633–1650. 21 1640

Södermanlands län 1631–1878. 104 1725

Kammararkivet

V:1 Handlingar. 1723 Remisser

Landskapshandlingar. Södermanlands handlingar 1542–1630 (SE/RA/5121/5121.02) [SH]

1550:6, 1554:4 och 1583:20

Lantmäteristyrelsen (SE/RA/420571)

F2c Renovationer av förrättningsakter, Södermanlands län

Björnlunda socken (C6–1:1)

Björnlunda socken, Ekeby nr 1–3 (C6–15:1)

Björnlunda socken, Harbro nr 1–4 (C6–19:1)

Björnlunda socken, Harbro nr 1–4 (C6–19:7)

Björnlunda socken, Tomta nr 1 (C6–62:1)

Mantalslängder 1642–1820 (SE/RA/55203) [Mantalslängder]

Södermanlands län 60–93, 122 1727–1748, 1751, 1766–1776, 1806

Livgedinget 59 1717

Skoklostersamlingen 2 (SE/RA/720795/II) [Skoklostersamlingen]

E 8233 106, Mälby:14–15

Watrangska släktarkivet (Jacobsberg) 1485–1988 (SE/RA/721081)

Pergamentshandlingar 2, nummer 12

Stockholms stadsarkiv

Vårdinge kyrkoarkiv (SE/SSA/1585) [Vårdinge]

CI:2 Födelse- och dopbok 1704–1757

CI:3 Födelse- och dopbok 1758–1828¹¹⁴

Tryckta källor och litteratur

Almquist, J. A. (1931–1976), *Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning I–IV*, Skrifter utgivna av Svenska Riksarkivet 1, Stockholm.

Bäckmark, M. (2008), Watrangska stamträdet och dess redovisning av anorna till Per Ulfsson (svan), *Svensk Genealogisk Tidskrift* 2(2), 68–90.

Bäckmark, M. (2009), Watrangska stamträdets redovisning av ätten Watrangs stamlinje, *Svensk Genealogisk Tidskrift* 3(1), 19–34.

Disbyt (2001–), *DISBYT – en genväg för släktforskare*, Föreningen DIS, Linköping. <http://www.dis.se/sokindex.htm>.

DS (1829–), *Svenskt diplomatarium/Diplomatarium Suecanum*, Stockholm.

Elgenstierna, G. (1925–36), *Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Med rättelser och tillägg*, P. A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm.

Fritz, B. & E. Odelman (1994), *Raven van Barnekows räkenskaper för Nyköpings fögderi 1365–1367*, Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia. Handlingar del 17, Stockholm.

¹¹⁴ Innehåller även dödbok 1758–1828.

- Hallenberg, M. (2008), *Statsmakt till salu. Arrendesystemet och privatiseringen av skatteuppbörden i det svenska riket 1618–1635*, Nordic Academic Press, Lund.
- Hellquist, E. (1903–06), *Studier öfver de svenska sjönamnen. Sjönamn i alfabetisk ordning*, Bidrag till kännedom om de svenska landsmälen och svenskt folkliv XX:1, P.A. Nordstedts & Söner.
- KHLNM (1980–1982), *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformationstid*, Rosenkilde og Bagger, Köpenhamn, 2:a upplagan.
- Lindberg, C. (1950), Havsto, *Namn och bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning* 30, 58–66.
- Lindholm, C. (1976), *Bomärken*. Skrifter utgivna av Genealogiska Föreningen 9.
- SBL (1918–), *Svenskt Biografiskt Lexikon*. Redaktörer: B. Boëthius, B. Hildebrand och G. Nilzén.
- SDHK (1999–), *Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbreven*. <http://www.riksarkivet.se/sdhk>.
- sisk (2004–2009), *Signums svenska kulturhistoria*, Signum, Lund.
- SRL (1981), *Sveriges rikes lag. Gillad och antagen på riksdagen år 1734*, Gidlund, Stockholm, faksimilutgåva 1780 års utgåva.
- Wirsell, G. (1968), *Om kronans jordeböcker 1541–1936*, Norstedt, Lund.

Slutligen: Tack till Arkiv Digital och Niklas Hertzman som tillhandhållit högupplösta filer för bilderna 9 och 10!